

МИЛАНСКИЯТ ЕДИКТ – 313 ГОДИНА (1700 години духовно единение)

(По лекцията на ерудита Иван Теофилов,
представена в УниБИТ на 15.03.2013 г.)

Миланският едикт от 313 г., чиято годишнина честваме, предоставя пълна свобода всеки да изповядва по свой избор религията, която удовлетворява духовните му потребности. След четири века на жестоки гонения из цялата Римска империя, Миланският едикт маркира повратна точка в отношенията на държавната власт към Християнската църква.

Би било наивно това повратно отношение на езическата държавна власт към християнското благовестие да се приема като някакво императорско благоволение. Напротив! Още от деня Петдесетница, когато Евангелското благовестие се понася из пределите на необятната Римска империя, приютила в своята „*Rex Romana*” (Римски мир) народи и племена от бреговете на Британия, от северните и южните брегове на Средиземно море (*Mare nostrum*), от Западните брегове на Червено море, та до Месопотамия, почти до устието на реките Тигър и Ефрат, християнската религия е подложена на жестоки гонения от императорската власт. И защо не? Нали тя е диаметрално противоположна на езическата религия, на законите на обществените взаимоотношения, на морала и на държавното законодателство.

И с оглед на всички тези противоположности император Нерон (37–68 г.) открива ерата на мъчениците. Тя ще бъде продължена от императорите Домициан (51–96 г.), Траян (53–117 г.), Марк Аврелий (121–180 г.), Диоклециан (245–313 г.), абдикирал през 305 г., когато армията провъзгласява Константин I (270–337 г.) за император. [В продължение на четири века онова „голямо множество, което никой не можеше да преброи, от всички племена и народи” (*Turba magna quam*

nemo denuere – rari potuit откр. 7,9), дава основание на Тертулиан (155–222 г.) да твърди: „*Sanguis martyrum semen christianorum*” („Кръвта на мъчениците е посев за християните”). Да! Християните в империята променят религиозния ѝ облик, дори в императорските дворци, като свидетелстват със слово и начин на живот за Христовото благовестие за мир на земята и братолюбие и „като не милееха за душата си дори до смърт” – откр. 12, 11. Тъй че на основание на тези факти без притеснение може да се твърди, че Миланският едикт е своеобразен лавров венец, с който историята окичи непоколебимата вяра на мъчениците във вечната истина на Христовото благовестие за мир и братолюбие, единствената истина за Триединния Бог Отец, Син и Свети дух, единствената истина за човека, за неговото достойнство, за неговото настояще и бъдеще: „*Veritas Domini manet in aeternum*” („Истината Господня пребъдва вечно” Пс. 116, 2).

И тъй, през февруари 313 г., при понтификата на папа Милтиад (11–314 г.) император Константин I разрешава изповядването на християнската религия и мирното съжителство на християнството с езическия култ в пределите на Западната римска империя.

Лициний, император на Източната римска империя, след завръщането си от Медиоланум (Милано), където при среща с император Константин отпразнува брака си с неговата сестра, на 13 юни 313 г. в столицата Никомедия обявява текста на грамотата, която в общи линии преповтаря прилаганите в Западната Римска империя разпоредби в полза на християнското вероизповедание. Този документ е известен в историята като „Милански едикт 313 г.” Той е преведен от

латински на гръцки от Евсевий Кесарийски (265–340 г.) и е включен в историческия труд на апологета Лактаний (260–325 г.), озаглавен „За смъртта на гонителите“ („De mortibus persecutorum“), том XLVIII. С този декрет е призната свободата на съвестта и вероизповеданията в Римската империя.

Ето и някои по-съществени моменти от текста на декрета:

„От дълго време, считайки, че свободата на религията не трябва да бъде отричана, а по-скоро да бъде предоставена възможността на разума и волята на всеки да приема според предпочитанията си божествените дела, ние бяхме поканили християните да съхранят вярата на своята общност според тяхното учение и религия. Но твърде възможно е някои християни да са били след това възпрепятствани да практикуват своето вероизповедание“...

„(Ето защо), когато аз, Константин Август и аз, Лициний Август, по щастливо предзнаменование дойдохме в Медиоланум (Милано) и когато там обсъждахме това, което касаеше изгодата и общественото добруване, сред нещата, които ни изглеждаха, че ще бъдат от полза за всички в много отношения, решихме първо и преди всичко да заповядаме щото уважението и честта на Божеството да бъдат осигурени и да дадем на християните свободна и неограничена възможност да изпълняват своя култ... По отношение на християните заповядваме така също местата, където преди това те са се събирали... да бъдат реституирани, без да им се изискват пари и каквито и да е компенсации. Този, който е влязъл във владение на тези места, трябва да ги предаде по най-бързия начин на християните...“.

[„И тъй, с благотворна цел и напълно законно, ние решихме и желаем никому да не бъде отказвана свободата да следва и да спазва религията на християните и всекиму да бъде предоставена свободата, след осмисляне да изрази присъединяването си към религията, която счита полезна за себе си, тъй че Божеството при всички обстоятелства да ни дарява обичайното си предопределение и благосклонност.“]

Евсевий Кесарийски, „История на Църквата / т. X. гл. V. 1–5/]

В заключение да си припомним едно предшествало Миланския едикт събитие, което мно-

говековната история на древна Сердика свидно и със законна гордост съхранява. Става реч за Сардикийския декрет от 311 г. Негов автор е Гай Галерий (250–311 г.), който през 293 г. е провъзгласен за император тетрарх на източните територии на Римската империя, след абдикацията на император Диоклециан.

Основната цел на Сардикийския едикт е залегнала в следния текст: „С оглед на нашата милост и неизменен обичай да даваме прошка на всички, ние с най-голяма отговорност счехоме, че трябва да разпрострем снизхождението си... християните да могат отново да съществуват и отново да издигнат домовете, където са провеждали събранията си. Нека се молят на своя Бог за нашето, на държавата и за свое собствено здраве и пребъждане, така че и държавата да остане във всичко здрава и те да могат необезпокоявано да обитават бащиното си огнище.“ De mortibus persecutorum. т. XXXIV.

Сардикийският едикт е родоначалник на ново явление в религиозния, политическия и обществен живот на обществото и междудържавните взаимоотношения. Така Сердика, древната и вечно млада София, градът на Мъдростта, остава столица на Толерантността.

Миланският едикт от 313 г. като събитие е позабравен факт. Поуката обаче, която императори, крале, държавни ръководители и народите не е трябвало и до свършека на света не трябва да пренебрегват, е жива. За това свидетелства признанието на заточения на остров „Света Елена“ император Наполеон Бонапарт (1769–1821 г.). В спомените си той отбелязва: „В света съществуват две власти: на Кръста и на сабята. В борбата между тях, краен победител винаги е Кръстът!“ – признание, белязало съдбините на народи и държави, признание като ехо от онзи тайнствен повик, „носен от урва на урва и от век на век“: In hoc signo vinces (С този знак ще победиш!).

Критически анализ на грешките в интернет:

Пример 1:

Веднага след повишаването му в император, Константин изоставя Британската кампания на своя баща и се връща в Галия, за да потуши бун-

та на франките. Друга експедиция срещу франкските племена следва през 308 г. След победата си над франките той започва да строи мост над Рейн при Колония Агрипина, за да установи постоянно укрепление на десния бряг на реката.

Последната война на Константин на рейнската граница става през 313 г., след завръщането му от Италия, в която той отново е победител.

Основната цел на Константин е стабилност, която той се опитва да постигне чрез незабавни, често брутални, наказателни експедиции срещу бунтуващите се племена на тяхната страна на рейнската граница и избиване на много затворници при игрите на арената.

Стратегията се оказва успешна, като рейнската граница остава сравнително спокойна през останалата част на управлението му.

Пример 2:

Медиоланският едикт от 313 г. е указ, издаден от двамата августи Лициний и Константин I Велики в град Медиолан (дн. Милано). С него християнството се провъзгласява за равноправна на другите религии.

След абдикацията на Диоклециан и Максимиан през 305 г. настъпват междуособици. Диоклециан провъзгласява за нов август Галерий, а Максимиан – Констанций Хлор. Галерий назначава за цезар на източните провинции племенника си Максимиан Дая, а за цезар на Италия и африканските провинции военачалника Флавий Валерий Север. През 306 г. умира Констанций Хлор и войската провъзгласява за цезар на западните провинции неговия син Флавий Константин. След това Максимиан Дая се обявява за август на източните провинции. Север бил обявен за август на мястото на починалия Констанций Хлор, а пък Галерий обявява за август Валерий Лициний. Така през 309 г. Римската империя има няколко августи и нито един цезар.

Пример 3:

Галерий е римски император, член на Тетрархията, основана от Диоклециан. Последният го осиновява и прави свой наследник и съимператор с ранг цезар на 1 март 293 г. Той се жени за дъщерята на Диоклециан – Валерия, и получава

управлението на Балканите (без Тракия) и земите край Дунав. По произход е дак, родителите му – селяни, избягали от варварските нашествия в Дакия, живеели в околностите на Сердика. Малко се знае за военната му кариера – освен това, че служи при Аврелиан и Проб. Качествата му на командир привличат вниманието на Диоклециан и той го избира за един от тетрарсите.

Първите действия на новия владетел не са много успешни. След победи в Египет през 294 г. следва разгром от персите пред Ктезифон в 295 г. Изпадналият в немилост цезар трябва да докладва на Диоклециан за поражението, бягайки няколко километра след колесницата му, облечен в парадната носия на император. Галерий обаче скоро възвръща благоволенията на господаря си и през 298 г. командва успешно войските срещу персите в Армения, а през 299–305 г. ръководи войната с карпите и сарматите по Дунав.

Галерий е най-яръстият противник на християнството, защото го смята за причина за упадък в империята. Той е сочен за главен инициатор на гоненията, подети от Диоклециан, след издаването на едикта през 303 г. Самия Галерий го прилага в земите си с най-голяма суровост, но всъщност жена му Валерия и дъщеря ѝ са тайни християнки. Древните историци, особено църковните, се изказват негативно за Галерий: груб, жесток, раздражителен, той се отличава с едър ръст, жестове и глас, вдъхващи ужас, поради което не е учудващо, че дори тъстът му Диоклециан се страхува от него.

Пример 4:

Едиктът за толерантността или Сердикийският едикт се счита от някои за издаден в София от император Галерий в 311 г., формално обнародван от негово и от името и на съуправителите му – августи Константин и Лициний в Никомедия на 30 април същата година. С него се дава молитвена свобода, отменя се инкриминацията на християнството, гарантира се сигурност на домовете и живота на изповядващите го като на останалите граждани в Римската империя.

Текстът на едикта се възпроизвежда в гръцки превод на църковния историк Евсевий Кесарийски в неговата „Църковна история”, глава VIII, 17,

но там не се посочват мястото и датата на издаването му.

По-точни данни обаче се откриват в произведението „De mortibus persecutorum” (За смъртта на гонителите) на съвременния за епохата християнски апологет Лактанций (ок. 250 г. – ок. 325 г.). В параграф XXXV от него се казва: „Nos edictum proponitur Nicomediae pridie Kalendas Maias ipso octies et Maximino interim consulibus.” (Този едикт бил издаден в Никомедия преди майските календи по време на осмото консулство (на Галерий) и второто консулство на Максимиан (тоест 30.4.311 г.). В полза на обстоятелството, че болният вече Галерий се е намирал по това

време в Никомедия, е и фактът, че той умира там още през следващия месец май. Поради това твърдението, че едиктът бил „сердикийски”, тоест постановен в Сердика, не се потвърждава от наличните исторически източници.

Използвана литература

1. Писмена лекция на богослова Иван Теофилов
2. Encyclopaedia Britannica, Vol. 8. – Chicago, 1993, p. 123.
3. <http://bg.wikipedia.org>
4. <http://pobeditelite.narod.ru/simple1001.html>

Подготовка за публикация:

**Слави Димитров
Евгения Атанасова**

МИЛАНСКИЯТ ЕДИКТ – 313 ГОДИНА (1700 години духовно единение)

(По лекцията на ерудита Иван Теофилов, представена в
УниБИТ на 15.03.2013 г.)

Резюме

От подготвилите за публикация материала студенти е пресъздадена лекцията на експерта на УниБИТ по проблема за Миланския едикт. Направен е преглед на съществуващата справочно-информационна литература по проблематиката. Даден е критически анализ на публикациите по темата в интернет.

THE EDICT OF MILAN (*EDICTUM MEDIOLANENSE*) – FEBRUARY 313 (1700 years of spiritual union)

(According the lecture of an erudite Ivan Teofilov read at the University of Library Science and Information Technologies on 15 March 2013)

Abstract

The publication was compiled by the students of ULSIT on the basis of the lecture given by Dr. Ivan Teofilov about the **Edict of Milan (*Edictum Mediolanense*)**. It was made an overview of the existing references on the matter. A critical analysis of the publications on the Internet is given.

